

Prinsipper for revisjon av NO 78/85

Biskop Berggrav skrev i et notat om bibeloversettelse under krigen: «At det er vanskelig, for ikke å si umulig å finne den helt gode oversettelse, må ikke avskrekke oss fra alltid å arbeide på den. Ferdig blir vi aldri, men dette er i seg selv noe av den dragende hellighet ved Guds ord». Oversettelsesutvalgets anbefaling overfor Bibelselskapets styre om å igangsette arbeidet med en revisjon av NO -78/85 skal ses i dette perspektiv. NO -78/85 har vist seg å være en kvalitetsmessig god oversettelse, og den har hatt et betydelig bruksmessig gjennomslag. Men den har som enhver bibeloversettelse sine mangler og kan forbedres. OU mener at tiden nå er inne til å gjøre en god oversettelse enda bedre ved å forbedre det vi i dag finner å være enkelte noe svake punkter i NO -78/85.

1. Revidert oversettelse, ikke ny oversettelse

Det foreligger prinsipielt sett neppe et absolutt enten-eller i spørsmålet om ny oversettelse til forskjell fra revisjon. Men i utgangspunktet er en ny bibeloversettelse en oversettelse direkte fra grunnspråkene, med stadig konsultasjon av og hensyntagen til foreliggende oversettelser, mens en revidert oversettelse utgår fra gjeldende oversettelse(r) som basistekst, men vil stadig måtte holde øye med grunnteksten.

En revisjon av NO -78/85 vil i hovedsak følge de tekstkritiske valg som ligger til grunn for denne oversettelsen; man er dermed spart for tidkrevende arbeid.

Også når det gjelder de eksegetiske (fortolkningsmessige) valg (basert bl.a. på leksikalsk, filologisk, semantisk og hermeneutisk forståelse og på arkeologisk viten), vil en revidert oversettelse i hovedsak følge den nåværende oversettelsen; bare der det foreligger ny leksikalsk og filologisk

innsikt som allerede er allment akseptert og innført i nyere internasjonale oversettelser, vil man vurdere å avvike fra den eksegese som foreligger i NO -78/85.

2. Revisjonens omfang

OU anbefaler en varsom revisjon. Det innebærer at den reviderte utgave i stor grad vil fremvise kontinuitet med NO -78/85, forandringene vil ikke være større enn at «gjenkjennings»-hensynet vil være ivaretatt. En revisjon vil derfor ikke hindre at den nåværende oversettelsen får den nødvendige tid - og til det trenges mer enn de 20 år som nå er gått siden lanseringen i 1978 - til å festne seg i bruk i hjem, skole og menighet.

3. Begrunnelse

Forholdet mellom Bibelens språk og den allmenne språkutvikling vil være en viktig faktor når det gjelder å vurdere behovet for en revisjon eller nyoversettelse av Bibelen. Når det gjelder språkutviklingen i Norge de siste 20 årene, er det imidlertid intet - verken for bokmålets eller nynorskens vedkommende - som tilsier noe annet enn en meget beskjeden språklig revisjon av NO - 78/85. Begrunnelsen for ønsket om en varsom revisjon av NO -78/85 har andre årsaker. OU vil peke på følgende punkter:

A) Konkordant/idiomatisk oversettelse

Også revisjonen av NO -1978/85 vil være en idiomatisk oversettelse, det vil si den vil ta tilbørlig hensyn til strukturen og egenarten i det norske språk og til ordenes plass innenfor setningen og sammenhengen de står i. Dette innebærer at det iblant kan være nødvendig å velge en annen uttrykksmåte enn grunntekstens for å bevare grunntekstens mening. Når en konkordant gjen-givelse kan uttrykkes i en naturlig og god norsk språkføring, bør den imidlertid ikke fravikes. Det finnes i NO -78/85 enkelte eksempler på det som kan sies å være unødvendig ikke-konkordant gjengivelse. En vil i en revisjon legge vinn på å følge det Prinsippkomitéen av 1956 sier om forholdet mellom idiomatisk og konkordant oversettelse: «Begreper

som har teologisk og religiøs gehalt som er uttrykk for bibelsk forståelse av Gud, verden og mennesket i deres innbyrdes forhold, og som er bærere av et rikt assosiasjonsinnhold, kan ikke uten vesentlig tap erstattes av andre; for deres vedkommende bør derfor en konkordant metode tilstrebnes» (Innstillingens pkt. 4).

Eksempler:

Det hebr. substantivet *asjam* er i Jes 53,10 gjengitt med «soning», mens det i offerlovene i 3 Mos (f.eks. 5,6f.15) og ofte ellers er oversatt med «skyl-doffer». Den ikke-konkordante oversettelsen i Jes 53,10 reduserer assosiasjonsfylden knyttet til det hebraiske ordet i grunnteksten og forskyver også innholdsmessig sett tyngdepunktet fra å angi offermidlet til å angi offerets virkning.

Det gr. verbet *epitimáa* er gjengitt med «true» i Matt 8,26 parr, i Mark 9,25/Luk 9,42 og i Luk 4,39, men med andre ord i andre underberetninger, f.eks. «tale myndig til» i Matt 17,18 (parallelltekst til Mark 9,25/Luk 9,42) og i Mark 1,25/Luk 4,35: «tale strengt til». Trussel-motivet i underberetningene blir ved ikke-konkordant gjengivelse unødig svekket.

I NO -78/85 gjengis det hebraiske ordet som i GT angir saligprisningens stilform, både med «salig», «sæl» og «lykkelig», på hebraisk er det brukt bare ett ord. De ulike gjengivelsene svekker muligheten for å se at det er en bestemt stilform som hele tiden brukes.

Under dette punkt kan også nevnes den økende vekt man i forskningen de senere år har lagt på å få frem de indrebibelske forbindelseslinjer i mange bibelske tekster (jf. begreper som intertekstualitet, relecture, resepsjon). Dette vil utfordre revisjonen til å tydeliggjøre indrebibelske assosiasjoner.

Eksempel:

Jes 49,24a og Mark 3,27 parr. Bruker et bilde som utvilsomt står i samme tradisjon. Jesajateksten må da eventuelt kunne tilnærmes Markusteksten og oversettes slik: «Kan noen ta byttet fra den sterke» (NO -78/85: «fra en kriger»).

B) Metaforer

Det er i de senere år lagt større vekt på metaforenes kognitive funksjon, i tillegg til den emosjonelle. De er et grunnleggende erkjennelsesmedium

og sentrale i vår oppfatning av livet og verden omkring oss. Den rike bibelske billedbruk er kommunikasjonsmessig et aktivum når det gjelder å formidle det bibelske budskap med ord som får kontakt med menneskers nåtidssituasjon og skaper nærhet til deres livssituasjon og livsopplevelse. I dette perspektiv kan NO -78/85 sies å ha gått noe langt i avmetaforiserende retning, særlig i poetiske tekster, med det resultat at det semantiske innholdet i en tekst er blitt innsnevret og rikdommen i språket redusert. Fremdeles vil det være slik at metaforene ofte må oppgis fordi de ikke fungerer på norsk (eks.: «horn» som symbol på makt og styrke vil i det poetiske billedspråk ofte måtte omskrives med «kraft» e.l., som i 1 Sam 2,1: «Herren gir meg stor kraft», istf. «Høyt er mitt horn i Herren»). Bruken av metaforer må vurderes i hvert enkelt tilfelle

Eksempler på unødvendig avmetaforisering: I NO -78/85 BM heter det om Isak (1 Mos 45,26) at han var «uberørt», mens NO -30 hadde: «hans hjerte var og ble kaldt» (jf. NO -78/85 NN: «far deira var like kald i hjarta»). Antropomorfe uttrykk er iblant omskrevet, slik at Gud har «mistet» sitt ansikt/åsyn, sine øyne og sine hender, sin røst og sitt navn. F.eks. heter det i Sal 92,5 NO -78/85 at salmisten jubler over det Gud har gjort, mens NO -30 har det mer poetiske «dine hendes gjerninger» (jf. Sal 111,7), og i Sal 101,6 heter det i NO -78/85 om Gud ikke: «mine øyne ser etter de trofaste i landet» (NO -30), men: «Jeg ser på de trofaste i landet».

C) Pregnans

Pregnans bidrar til å gi en tekst en stram stil og gjøre den lettere memorerbar. En revisjon vil tilstrebe noe sterkere pregnans enn i NO -78/85, som - dette gjelder i første rekke bokmålsutgaven og spesielt oversettelsen av brevlitteraturen - iblant er unødvendig ordrik og «pratsom» i språkføringen og noen ganger unødvendig omskrivende, forklarende og «belærende» i fremstillingsformen.

Eksempler:

Jes 59,1: «Se, Herrens hånd er ikke så kort at han ikke kan frelse, og hans øre er ikke døvt så han ikke kan høre» (23 ord), jf. NO -30: «Se, Herrens

hånd er ikke for kort til å frelse, og hans øre er ikke for tunghørt til å høre» (20 ord). I Mark 1,20 heter det i NO -78/85: Da kalte han dem, og de forlot sin far Sebedeus som satt igjen i båten med leiefolkene, og fulgte ham». Relativsetningen («som satt igjen») er her unødvendig (den finnes ikke i grunnteksten) og forstyrrer dessuten rytmen i teksten når den leses høyt. I Gal 3,19 sies loven å være gitt «for å gjøre klart hva lovbrudd er». NO -30 sier at loven ble gitt «for overtredelsernes skyld», en oversettelse som er like tolkningsmessig åpen som den greske grunnteksten. I Rom 6,10 heter det i NO -78/85 om Kristus at «Gjennom sin død gjorde han opp med synden, én gang for alle», noe som gjør at den formelle og saklige parallellisme mellom Kristi død (v. 10) og den kristnes dåpsdød (v. 2) svekkes (NO -30 har: «sin død, den døde han én gang for synden»).

D) Rytme og stilpreg

Stil og rytme har ikke bare en estetisk funksjon, men bidrar til å tydeliggjøre innholdet i teksten. Teksten i NO -78/85 fungerer godt som høytlesningstekst. Den kan etter OUs mening imidlertid forbedres og gjøres enda mer «til-talende», i dette ords dobbelte betydning. I en tid der stadig flere mennesker er mer lydorientert enn tekstorientert, er det nødvendig å arbeide nøye med stil og rytme. Det bør ikke uten videre tilstrebes språklig variasjon av grunntekstens uttrykksmåte når gjentakelsen av ord og vendinger er et tilsiktet virkemiddel i tekstene det oversettes fra.

Eksempler:

Mark 1,29: «Fra synagogen gikk de hjem til Simon og Andreas; Jakob og Johannes fulgte med». Bedre rytmisk gjengivelse ville være: «Fra synagogen gikk de hjem til Simon og Andreas, sammen med Jakob og Johannes».

I 1 Mos 22 forekommer vendingen «Her er jeg» i hver av fortellingens tre akter, og den bør gjengis på alle tre steder i oversettelsen; NO -78/85 har gjengitt den bare to ganger, i v. 1 og v. 11, ikke i v. 7.

4) Erfaringer som kan nyttiggjøres i revisjonsarbeidet

Revisjonsarbeidet vil kunne nyttiggjøre seg de erfaringer som er gjort i den justerte utgaven av Salmenes bok (BM) fra 1995, i Eyvind Skeies oversettelse av Markusevangeliet («Markus forteller 1996), i den nye nord-samiske NT-oversettelsen (1998) og i Filipperbrevoversettelsene (BM og NN, 1998/99). En vil i revisjonsarbeidet også kunne trekke lærdommer av de nordiske bibeloversettelser som er utkommet etter NO -78/85: den danske (1992), den finske (1992) og den svenske (NT 1991 [sic! 1981], GT vil foreligge i des. 1999). Også de nyeste norske bibeloversettelsene (Norsk Bibel, BM 1988, NN 1994) og Bibelen Guds Ord (1997 BM) vil kunne utnyttes i revisjonsarbeidet.

Av nytte for revisjonsarbeidet vil også den databank være som nå bygges opp. Her er alt som i de siste tyve årene er kommet inn av reaksjoner, kommentarer og endringsforslag til NO -78/85 registrert.

19. juli 1998

(Disse prinsippene ble godkjent av styret i Bibelselskapet 15. februar 1999 etter innstilling fra Oversettelsesutvalget)